

ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Charakteristika

Základní vzdělávání v České republice navazuje na předškolní vzdělávání a na výchovu v rodině. Systém kurikulárních dokumentů má dvě úrovně – státní a školní. RVP vymezuje závazný rámec vzdělávání na státní úrovni. Na základě tohoto rámce školy zpracovávají vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP).

Cíle

- umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;
- podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;
- vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;
- rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;
- připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;
- vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;
- učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědní;
- vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;
- pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci;
- pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.

Organizace základního vzdělávání

Školní rok začíná 1. 9. a trvá do 31. 8. následujícího kalendářního roku. **Letní prázdniny** trvají od 1. 7. do 31. 8.

Ve věku 6–7 let nastupují děti do základních škol a vztahuje se na ně tzv. **povinná školní docházka**. Povinná školní docházka trvá 9 let a platí pro všechny, včetně cizinců, kteří do ČR přijíždějí na dobu delší než 90 dní. **Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad.**

Zákonný zástupce je povinen přihlásit dítě k **zápisu k povinné školní docházce**, a to v době **od 1. dubna do 30. dubna** kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.

Přijetí dítěte do základní školy vyplývá ze zákona a škola se určuje dle místa pobytu žáka (tzv. spádová škola – škola přiřazená k adrese, na které je dítě přihlášeno k pobytu). Není možné, aby škola odmítla přijmout dítě z jiného důvodu než kvůli naplněné kapacitě. V případě naplněné kapacity je třeba se obrátit na odbor školství příslušného obecního či městského úřadu. Dítěti cizinci nesmí být odepřeno přijetí do základní školy z důvodu neznalosti českého jazyka. Dítě je možné přihlásit do školy i

mimo spádovou oblast, pak ale přijetí závisí na volné kapacitě a splnění kritérií pro přijetí do dané školy.

V případě, že dítě není dostatečně připraveno na vstup do 1. třídy, lze zažádat o tzv. **odklad povinné školní docházky**, případně jej přihlásit do **přípravné třídy**. O odložení povinné školní docházky žádá zákonný zástupce při zápisu. Žádost se podává řediteli školy písemně a musí být doložena doporučujícím posouzením školského poradenského zařízení (kam se rodič objednává s dítětem sám a může si školské poradenské zařízení vybrat) a odborného lékaře nebo klinického psychologa (dostačující je doporučení praktického lékaře pro děti a dorost). O odklad povinné školní docházky musí zákonný zástupce dítěte požádat nejpozději do 31. května kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku.

V ČR existuje i systém **speciálního vzdělávání** určený pro žáky se **speciálními vzdělávacími potřebami** (vycházející např. z mentálního, zrakového, sluchového či řečového postižení). Upřednostňuje se ale vzdělávání všech žáků v rámci běžných škol. Zařazení dítěte do speciální školy musí potvrdit lékař a poradenské pracoviště a může k němu dojít pouze se souhlasem zákonného zástupce. Nedostatečná znalost českého jazyka není důvod pro zařazení do systému speciálního vzdělávání.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA

Základní školu navštěvují zpravidla žáci ve věku 6–15 let. Základní škola má dva stupně, první se skládá z pěti ročníků (1. - 5. třída) a druhý ze čtyř (6. - 9. třída). Někteří žáci přechází po 1. stupni ZŠ na víceleté gymnázium.

Vzdělávání na veřejných základních školách je bezplatné. Žáci plní povinnou školní docházku mají nárok na bezplatné zapůjčení učebnic a učebních textů. Rodiče finančně přispívají na osobní potřeby žáka, na některé doplňující učební materiály, na kurzy konané mimo školu, stravování, školní družinu apod.

Každá škola má **Školní řád**, což je dokument, který upravuje vnitřní život školy. Je platný a závazný pro všechny žáky, jejich zákonné zástupce, zaměstnance i účastníky školních akcí konaných ve školní budově i mimo ni.

Harmonogram školního roku

Školní rok začíná 1. 9. a končí 31. 8. následujícího kalendářního roku. Školní rok je rozdělen do dvou pololetí: první pololetí (1. 9. - 30. 1.) a druhé pololetí (1. 2. - 31. 8.). V měsících červenci a srpnu mají žáci dvouměsíční **letní prázdniny** (1.7. - 31. 8.), kdy nechodí do školy.

Další prázdniny:

- třídní podzimní prázdniny – okolo 28. 10.
- vánoční prázdniny – většinou od 23. 12. do 2. 1.
- jednodenní pololetní prázdniny – okolo 1. 2.
- jarní prázdniny – týden v únoru či březnu, termín se každoročně mění
- velikonoční prázdniny – Zelený čtvrtek, Velký pátek a Velikonoční pondělí

Žáci nechodí do školy také ve dny **státních svátků**:

- 28. 9. Den české státnosti
- 28. 10. Den vzniku samostatného československého státu
- 17. 11. Den boje za svobodu a demokracii
- 1. 5. Svátek práce
- 8. 5. Den vítězství

Aktuální harmonogram školního je k dispozici na internetových stránkách školy.

Hodnocení a vysvědčení

Učitelé hodnotí výsledky vzdělávání žáků pomocí **známek**. Ty se pohybují na stupnici od 1 do 5, kdy 1 označuje nejlepší výsledek, 5 naopak nejhorší. Některé školy používají **slovní hodnocení** nebo kombinaci slovního a číselného hodnocení. Hodnocení se zapisuje do **žakovských knížek** (papírových či elektronických). Ke známám žáka má zákonný zástupce přístup po přihlášení se na stránky školy, nikdo jiný ke známám přístup nemá.

Vysvědčení je celkovým hodnocením žáka za uplynulé pololetí v jednotlivých předmětech, včetně chování. Děti obdrží vysvědčení dvakrát do roka. Na druhém stupni ZŠ se na vysvědčení používá slovního označení pro jednotlivé známky, a to:

- 1 – výborně,
- 2 – chvalitebně,
- 3 – dobře,
- 4 – dostatečně,
- 5 – nedostatečně.

Známky 1, 2, 3 a 4 na vysvědčení znamenají, že žák v daném školním roce **prospěl**. Znamka 5 znamená, že **neprospěl**. V případě, že žák z některého předmětu na konci druhého pololetí neprospěl, může konat **opravnou zkoušku**. Pokud ji nezvládne, musí **opakovat ročník**.

Rozvrh hodin

Žáci navštěvují školu v týdnu od pondělí do pátku. V sobotu a v neděli do školy nechodí. Jedna **vyučovací hodina** trvá 45 minut a je následována přestávkou v délce 10 až 20 minut. V prvním a druhém ročníku mají žáci 18-22 vyučovacích hodin týdně, ve třetím až pátém 22-26 hodin týdně. Na druhém stupni počet hodin týdně vzroste na 28-32.

Školní den obvykle začíná v 8.00 a délka školního dne závisí na počtu vyučovacích hodin, které v daný den žák má. To je určeno **rozvrhem hodin**, který žák obdrží na začátku školního roku a je k dispozici i na webu školy. Rozvrh hodin je pro žáka závazný a má povinnost se účastnit všech předepsaných hodin. Žákům na 1. stupni končí vyučování okolo 12. hodiny a žáci 2. stupně končí mezi 13. a 15. hodinou.

Vyučovací předměty

1. stupeň:

- **český jazyk**: žáci se učí číst a psát a gramatiku a literaturu,
- **cizí jazyk**: (nejpozději od 3. třídy) nejčastěji angličtina,
- **matematika**: čísla, početní operace, základy geometrie,
- **informatika**: rozvoj inženýrského myšlení,
- **prvouka** (1. - 3. ročník): místo, kde žijeme, společnost, příroda a zdravý život,

- **přírodověda** (4. - 5. ročník): navazuje na předmět prvouka v oblasti přírodovědy,
- **vlastivěda** (4. - 5. ročník): navazuje na prvouku v oblasti dějepisu a zeměpisu,
- **hudební výchova**: žáci se učí porozumět hudbě, interpretovat ji a tvořit,
- **výtvarná výchova**: žáci se učí vnímat, interpretovat a tvořit vizuální umění,
- **tělesná výchova**: žáci si osvojují pohybové dovednosti,
- **pracovní činnosti**: žáci se učí praktickým pracovním dovednostem.

2. stupeň:

- **český jazyk**: čtení s porozuměním, psaní textů, spisovný jazyk a literatura,
- **cizí jazyk**: žáci si osvojují znalost cizího jazyka na úrovni A2,
- **matematika**: aritmetické operace, závislosti, geometrie,
- **informatika**: rozvoj informatického myšlení a principy digitálních technologií,
- **dějepis**: česká i světová historie,
- **výchova k občanství**: fungování společnosti, politické a další organizace,
- **fyzika**: vlastnosti látek, pohyb těles, energie, zvuk a elektřina,
- **chemie**: složení látek, organické a anorganické sloučeniny a jejich reakce,
- **přírodopis**: příroda, obecná biologie a ekologie,
- **zeměpis**: regiony světa – společenské a hospodářské prostředí a geografie ČR,
- **hudební výchova**: žáci se učí porozumět hudbě, interpretovat ji a tvořit,
- **výtvarná výchova**: žáci se učí vnímat, interpretovat a tvořit vizuální umění,
- **tělesná výchova**: děti si osvojují pohybové dovednosti,
- **pracovní činnosti**: žáci se učí praktickým pracovním dovednostem.

Stravování ve škole

Během dopoledního vyučování je delší přestávka určená ke svačině, kterou si žáci nosí z domova. Ve **školní jídelně** mohou žáci každý den obědovat. Nabízen je obvykle výběr z několika jídel, z nichž jedno bývá bezmasé. Žáci obědvají buď po skončení vyučování, nebo v jeho průběhu během obědové přestávky (v délce minimálně 30 minut). **Školní obědy musí zákonní zástupci platit**, jejich cena je státem dotována, a proto je relativně nízká. Cena za jeden oběd se pohybuje mezi 20 a 30 Kč.

Školní družina

Základní školy nabízejí svým žákům pobyt ve **školní družině**, a to před začátkem vyučování cca od 6.30, a také po jeho skončení obvykle do 16.00 nebo 17.00 hodin. V družině se žáci pod vedením vychovatelek věnují zájmovým činnostem, které zahrnují nejrůznější hry, umělecké a sportovní aktivity, ale také odpočinek. Pobyt žáka ve školní družině **musí rodiče platit** a cena se pohybuje mezi 100–250 Kč za měsíc.

Volnočasové aktivity

Řada škol nabízí po skončení vyučování žákům různé aktivity, a to jednak v rámci školní družiny, ale i mimo ni. Tyto volnočasové aktivity (tzv. **kroužky**) umožňují žákům získat nové dovednosti, navázat přátelství a procvičit si češtinu.

Nabídka aktivit je k dispozici na internetových stránkách školy a zahrnuje většinou:

- hudební kroužky: hra na flétnu, sborový zpěv apod.,
- umělecké aktivity: keramika, kreslení, fotografování, dramatický kroužek,
- sportovní činnosti: aerobic, míčové hry, atletika, fotbal, bojové sporty apod.,
- jazykové kurzy,
- počítačové kroužky.

Některé školy nabízí volnočasové aktivity zdarma, ale většinou je třeba účast zaplatit. Ceny za jedno pololetí se pohybují mezi 100–500 Kč.

Komunikace se školou

Každý žák dostane **žakovskou knížku** nebo **notýsek** (v 1. a 2. třídě), které slouží pro zaznamenávání hodnocení a pro oznámení školy. Tato oznámení se mohou týkat mimořádných aktivit v rámci vyučování (výlety, exkurze apod.), nebo i chování žáka ve škole. Většina škol používá tzv. **elektronickou žakovskou knížku**. Ta je dostupná na internetových stránkách školy a rodiče v ní mohou najít známky svého dítěte, stejně jako všechna oznámení školy.

Žakovská knížka obsahuje tzv. **omluvný list**, kam jsou zákonní zástupci žáka povinni omlouvat nepřítomnost ve vyučování.

Nejméně dvakrát do roka škola organizuje **třídní schůzky**, kde mají rodiče možnost se sejit s učiteli a zjistit, jak si žák ve škole vede a položit učitelům jakékoli otázky. O termínu třídních schůzek škola informuje prostřednictvím notýsku či žakovské knížky a také na internetu.

Je možné si také domluvit osobní schůzku s třídním učitelem nebo jiným pedagogem. Většina škol nabízí dané **konzultační hodiny** učitelů anebo si lze setkání domluvit individuálně dle potřeby.

Práva a povinnosti

Žáci mají právo:

- na vzdělávání a školské služby,
- na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,
- na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání.

Zákonní zástupci nezletilých žáků mají právo:

- na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání nezletilých žáků,
- volit a být voleni do školské rady,
- vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí vzdělávání nezletilých žáků,
- na informace a poradenskou pomoc školy nebo školského poradenského zařízení v záležitostech týkajících se vzdělávání.

Žáci jsou povinni:

- řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat,
- dodržovat školní a vnitřní řád a předpisy a pokyny školy a školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,
- plnit pokyny pedagogických pracovníků škol a školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a školním nebo vnitřním řádem.

Zákonní zástupci nezletilých žáků jsou povinni:

- zajistit, aby žák docházel řádně do školy nebo školského zařízení,

- na vyzvání ředitele školy nebo školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání žáka,
- informovat školu a školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtíží žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,
- dokládat důvody nepřítomnosti žáka ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem,
- oznamovat škole a školskému zařízení údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost žáka, a změny v těchto údajích.

Zdroj

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání